

УДК 37.013.3

FEATURES OF THE EVOLUTION OF INNOVATIVE EXPERIENCE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT**ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ****Krasnoshtan I. / Красноштан І.В.***c.b.s., as.prof./к.біолог.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Troian N. / Троян Н.Д.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті наголошується, що інноваційні процеси в освіті потребують нових форм і механізмів взаємодії теорії та практики. Розглядається інноваційна педагогічна діяльність, яка пов'язана з відмовою від стереотипів у навчанні, вихованні і розвитку особистості, виходить за межі діючих нормативів, створює нові нормативи особистісно-творчої, індивідуально спрямованої діяльності вчителя, розробляє педагогічні технології, що реалізуються у цій діяльності.

Ключові слова: інноваційні процеси, інноватика, умови впровадження інноватики в освіту.

Вступ.

Інноваційні процеси в освіті потребують принципово нових форм і механізмів взаємодії теорії та практики. Викладачі ознайомлені з найбільш типовими моделями освіти й виховання, з концепціями й освітніми проектами, які стали основою масових педагогічних досліджень у різних країнах. Інноваційна педагогічна діяльність, пов'язана з відмовою від відомих штамів, стереотипів у навчанні, вихованні і розвитку особистості, створює нові нормативи особистісно-творчої, індивідуально спрямованої діяльності майбутнього вчителя, розробляє педагогічні технології, що реалізуються у цій діяльності.

У працях В.Гінецінського, В.Краєвського, М.Скаткіна, Б.Гершунського, В.Журавльова, І.Лернера, В.Шубинського формулюються проблеми теоретико-методологічного характеру, які стосуються інновацій і творчої діяльності вчителя. У дослідженнях отримали відбиття і такі питання методологічного значення, як відношення наукового пізнання до педагогічної практики, співвідношення видів діяльності – наукової і практичної, проблема ролі вчителя у формуванні педагогічних знань, місце дослідницького компонента у творчій діяльності педагога. Спостерігається прагнення вчених до вивчення та осмислення загальних тенденцій і закономірностей розвитку інноваційної діяльності педагогів-новаторів. Важливим критерієм об'єктивної оцінки інновацій учителів та викладачів у їх творчому досвіді є, за словами Л.Фрідмана [1], встановлення тих нових ідей, методів і прийомів, які є в ньому.

Характерною особливістю еволюції інноваційного досвіду є синтез його з педагогічною наукою, не тільки його глибоке узагальнення, обґрунтування, а й теоретичне дослідження фактів, що мають ключове значення для практики – такий висновок робить М.Махмутов [1]. Значно зросла різноманітність форм і проблематика науково-педагогічного партнерства вчених і вчителів. Опора інноваторів на фундаментальні наукові знання вважається надійним підґрунтям стійкості інновацій в історії педагогіки.

Низку досліджень присвячено інноваційній діяльності викладача, аналізу творчих здобутків учителів. На думку дослідників, *на першому етапі*:

- встановлюється відповідність нововведень вимогам до інновацій;
- визначається, яка ідея покладена в основу новаторства вчителя;
- перевіряється наскільки ідея віддзеркалена у системі освіти;
- підвищується педагогічна майстерність викладача та якість педагогічної практики у цілому;
- досліджується, які елементи нового покладені в основу авторських пропозицій, педагогічної ініціативи, наскільки ця ідея збагачує певну наукову концепцію;
- перевіряється, які методи і прийоми створені і використовуються автором, наскільки вони нові та ефективні.

На другому етапі аналізу передбачається:

- визначення виду педагогічної інновації;
- педагогічна раціоналізація;
- педагогічне винахідництво;
- авторська концепція;
- параметри вивчення педагогічної інновації тощо.

Після встановлення інноваційних елементів у роботі викладача і виду інновації дається її стисла *характеристика*:

- сутність інновації;
- наукова аргументація інновації;
- освітні можливості і сфера застосування інновації;
- ефективність інновацій;
- стабільність результатів інновацій;
- можливість масового застосування.

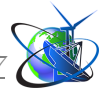
На третьому етапі визначаються об'єми і критерії аналізу з позиції використання інновацій.

На четвертому етапі – можливість професійного творчого самовираження викладача, розвитку його творчого мислення.

На п'ятому – сфера використання педагогічної інновації.

Схема аналізу інноваційної діяльності викладача задає певний її алгоритм і визначає технологічні компоненти і особистісні кореляти інноваційної діяльності, що і доводить позитивність упровадження запропонованого аналізу.

Забезпечення інноваційної діяльності передбачає глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення освітнього процесу, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей і технологій, які вже досліджувались і впроваджувались у педагогічну практику. Тільки на основі ґрунтовної

дослідної роботи щодо вивчення фундаментальних педагогічних теорій і технологій, обґрунтування механізму їх упровадження дозволить підвищити рівень освітнього процесу.

Процес сприйняття нових ідей, інновацій у галузі педагогіки, за визначенням Е.Роджерса [4], – складний багатоетапний розумовий процес прийняття рішення, який має тривалий термін від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття. У ході цього процесу відбувається оцінювання значення і наслідків прийняття рішення. Е.Роджерс поділяє цей процес на основні етапи:

- ознайомлення з інновацією;
- поява зацікавленості;
- оцінка;
- апробація;
- кінцеве сприйняття [4].

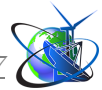
У зв'язку з розглядом питань сприйняття та впровадження інновацій ряд авторів звертають увагу на особистість людини, яка здійснює ці процеси. Принципове значення, підкреслюють В.Сластьонін і Л.Подимова [3], має питання про суб'єкти інновацій. Суб'єкт – це людина, що пізнає і перетворює навколишній світ, володіє свідомістю і волею, здатна діяти цілеспрямовано. К.Абульханова-Славська [1], розглядаючи механізми становлення особистості в процесі діяльності та спілкування, підкреслює, що становлення особистості суб'єктом діяльності відбувається в організації власної активності. Організація особистістю власної активності зводиться до її мобілізації, узгодження з вимогами діяльності, сполучення з активністю інших людей. Ці моменти складають важливу характеристику особистості як суб'єкта діяльності. Вони виявляють особистісний спосіб регуляції діяльності, психологічні якості, необхідні для її здійснення.

Позицію суб'єкта К.Абульханова-Славська розглядає як комплексну характеристику психологічних режимів діяльності у відповідності зі здібностями, відношеннями суб'єкта до завдання, з одного боку, його стратегією і тактикою – з іншого, активною динамікою діяльності – з третього.

Суб'єкту діяльності як особистості властиві такі особливі індивідуальні здатності, як здатність до організації часу, програмування своєї майбутньої діяльності, здатність передбачати події, встановлювати для себе оптимальні режими активності і пасивності, визначати ритми діяльності.

Викладач як суб'єкт інноваційної діяльності та її організатор вступає у взаємодію з іншими членами педагогічного співтовариства у процесі створення, використання і розповсюдження інновацій, він обговорює зміст нововведення і ті зміни, які можуть відбуватися у предметах, свідомості, традиціях тощо. Але інновація виникає не сама по собі, а в результаті того, що викладач постійно проявляє дослідницький інтерес до тих або інших педагогічних явищ, які стали для нього проблематичними, викликають внутрішню напругу, змушують думати і діяти, відповідати на них своїми інноваціями. Ці явища можуть виникати у самій людині, у сфері її цінностей і потреб.

Для реалізації активності викладача та його інноваційної діяльності

існують певні можливості. Цьому сприяє ряд змін, що відбуваються у суспільному житті та у мисленні людини. Головна з них – усунення обмежень у професійній діяльності. Зменшення упереджених думок і суджень, збільшення потоку інформації забезпечує необхідну свободу дій, своєчасне реагування на зовнішні зміни. Як наслідок цього, викладач набуває дуже важливих здібностей: готовність до реагування на несподіванки, готовність до прийняття самостійних рішень, що потребують певного ризику, готовність нести за них відповідальність, критичність в оцінці власних і чужих дій.

Сприйняття інновацій викладачем у певній мірі залежить від минулого і майбутнього. Інноваційні процеси в освіті виникали у різні історичні періоди і визначали її розвиток. Термінологічний аналіз інноваційної діяльності викладача доводить, що поняття «інноваційні процеси», «інноватика» з'явилися у педагогічній науці відносно недавно. Їх поява зумовлена розширенням міжнародного співробітництва у галузі педагогіки.

Основу та зміст інноваційних освітніх процесів становить *інноваційна діяльність*, сутність якої полягає в:

- а) оновленні педагогічного процесу;
- б) впровадження новоутворень у традиційну систему;
- в) прагненні оптимізувати освітній процес.

У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Інновацію можна розглядати як процес і результат цієї діяльності.

Інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів від визначення мети до очікуваних результатів. Педагогічні інновації вносять в освітнє середовище стабільні нововведення, які поліпшують характеристики, як окремих її компонентів, так і самої освітньої системи в цілому.

Впровадження інноватики в освіту була спричинена *чинниками*:

- нові соціально-економічні перетворення;
- посилилася тенденція гуманітаризації змісту освіти;
- викладач отримав можливість створення власної педагогічної лабораторії;
- входження закладів освіти у ринкові відносини;
- зміни в інформатизації суспільства.

З'єднання інтенсивного й екстенсивного шляхів розвитку педагогічних систем дозволяє здійснювати інтегровані інновації, які будуються на стику різнопланових, різнорівневих педагогічних підсистем та їх компонентів.

Основними *напрямами інноваційних перетворень* у педагогіці є:

- розробка концепцій і стратегій розвитку освіти і освітніх установ;
- оновлення змісту освіти;
- зміна і розробка інноваційних технологій навчання і виховання;
- вдосконалення управління освітніми установами;
- поліпшення підготовки педагогічних кадрів;
- проектування нових моделей освітнього процесу;

– забезпечення успішності освітнього процесу.

Інновації можуть здійснюватися на різних рівнях. До вищого рівня відносяться інновації педагогічної системи. У педагогічній науці виник принципово новий і важливий напрям – теорія інновацій та інноваційних процесів.

Провідними методами досліджень інноваційних процесів є:

- вивчення наукових і науково-педагогічних методів, спрямованих на створення теоретичних узагальнень, встановлення та формулювання закономірностей;
- методи емпіричного та математичного дослідження;
- структурно-функціональний метод, який передбачає розчленування методів на складові;
- порівняльний метод, що дозволяє зробити висновки щодо ефективності діяльності освітніх систем і тенденцій їх розвитку;
- конструктивно-генетичний метод, що аналізує зміни у досліджуваному процесі у просторі та часі.

А. Пригожин для *систематизації нововведень* визначає:

- тип нововведення;
- механізм здійснення інноваційного процесу;
- особливості інноваційного процесу.

За типом інновації поділяються на матеріально-технічні і соціальні, що в свою чергу, включають відповідні види інновацій.

Наступною суттєвою характеристикою інновацій, на думку автора, є їх комплексність:

- комплексна за новацією;
- комплексна за реалізацією.

Педагогічні інновації є одним з аспектів освітніх інновацій, оскільки охоплюють сферу педагогічного процесу і спрямовані на вирішення відповідних задач.

О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльова, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова співвідносять поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

В. Кукушкіна, вважає, що педагогічна технологія повинна відповідати *критеріям технологічності*:

- ✓ концептуальність;
- ✓ опора на певну наукову концепцію;
- ✓ системність;
- ✓ управління;
- ✓ діагностичне цілеспрямовання, планування, проектування процесу навчання;
- ✓ діагностика, варіювання засобами та методами з метою корекції

- результатів;
- ✓ ефективність;
- ✓ відтворюваність;
- ✓ візуалізація.

В. Полянський визначає *показники критеріїв*: оптимальність та можливість творчого застосування інновацій у масовій практиці.

Д. Мазуха та Н. Опанасенко зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно змінюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, упровадження і поширення нових ідей. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога. Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, який виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність.

Наявність *інноваційного потенціалу педагога* визначають наступні чинники:

- творча здатність генерувати нові ідеї;
- високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина та різнобічність інтересів;
- відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення.

Можна виокремити наступні критерії готовності викладача вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності [3]:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчої діяльності щодо нововведень;
- упевненість у позитивному результаті;
- узгодження особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічність поєднання інноваційної діяльності, особистої, фахової та педагогічної культури;
- рівень психолого-педагогічної і методичної готовності до інноваційної діяльності;
- здатність до фахової рефлексії.

Висновки.

Зазначене вище надає можливість зробити такі висновки:

- 1) інновація є основною формою розвитку освітнього простору;
- 2) впровадження інноваційних технологій навчання є пріоритетним напрямом і головним фактором реформування системи освіти;
- 3) інноваційні технології застосовуватися на етапі підготовки до проведення занять, у створенні навчально-методичного забезпечення, під час навчального процесу і у позааудиторній роботі;
- 4) використання інноваційних технологій навчання дозволяє створити

принципово нову інформаційну освітню сферу, сприяє модернізації традиційної системи навчання та створенню конкурентоспроможної системи освіти на різних етапах підготовки майбутніх фахівців.

Отже, завдання щодо формування інноваційної діяльності викладача має глибокий соціально-педагогічний сенс, оскільки від його розв'язання залежить успіх змін, перетворень у системі освіти, перспектива розвитку вищої школи.

Література:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). Харків: Скорпіон, 2000. 120 с.
2. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Педагогічні умови застосування модульно-розвивальної системи навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів./Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань:ПП Жовтий О.О., 2010.Ч. 2. С.339–345.
3. Пащенко М.І., Красноштан І.В. Інноваційні технології навчання: словник-довідник. навч.посібник. Умань: ПП Жовтий, 2012. 194 с.
4. Rogers E.M. Diffusion of innovations // Free Press. 1983. №3. P. 12–14.

Literature:

1. Yu.V. Vaskov Pedagogical theories, technologies, experience (didactic aspect). Kharkiv: Scorpion, 2000. 120 p.
2. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V. Pedagogical conditions for the application of the modular and developmental system of education in the process of training future teachers./Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna. Uman: PP Zhovtyy O.O., 2010. Ch. 2. P.339–345.
3. Pashchenko M.I., Krasnoshtan I.V. Innovative learning technologies: a reference dictionary. training manual Uman: PP Zhovtyy, 2012. 194 p.
4. Rogers E.M. Diffusion of innovations // Free Press. 1983. No. 3. R. 12–14.

Abstract. *The article emphasizes that innovative processes in education require new forms and mechanisms of the interaction between theory and practice. Innovative pedagogical activities are considered in the article, they are connected with the refusal of clichés, stereotypes in training, education and development of the personality, they go beyond the current specifications, create new standards of personal-creative, individually directed activities of the teacher, develop the pedagogical technologies which are realized in these activities.*

Key words: *innovative pedagogical activities of the teacher, innovative processes, innovation, conditions of introduction innovation into education.*